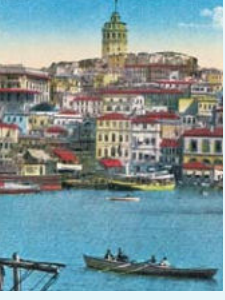

GEÇMİŞTEN GELEN MESAJLAR

Sayfa 6

AKDENİZ'İN GİZEMLİ HALKI

Yaygın bir ticaret ağı kuran Fenikeliler, mor rengi ve birçok alfabenin atası olan Fenike alfabesini insanlığa armağan ederek tarihte önemli izler bıraktı.

Sayfa 10

LİDYA'NIN ALTIN TACI

Paranın ana vatanı olan Sardes, dünyanın üçüncü sinagoguyla İncil'de anılan yedi kiliseden birine ev sahipliği yapıyor.

Sayfa 12

TÜRK MITOLOJİSİ ATLASI

Yazıp çizdiği Türk Mitolojisi Atlası'yla bu alana çok zengin bir katkı sunan Bartu Bölükbaşı, amacının şoven hislere oynamak olmadığını söylüyor.

Sayfa 14

ISSN 2792-095X

9 772792 095007

 Milliyet

Sayı: 18 | Yıl: 2

ARKEOLOJİ

ARKEOLOJİ / ÖREN YERİ / MÜZE / GEZİ

İKİ DÜNYANIN ZİRVESİ

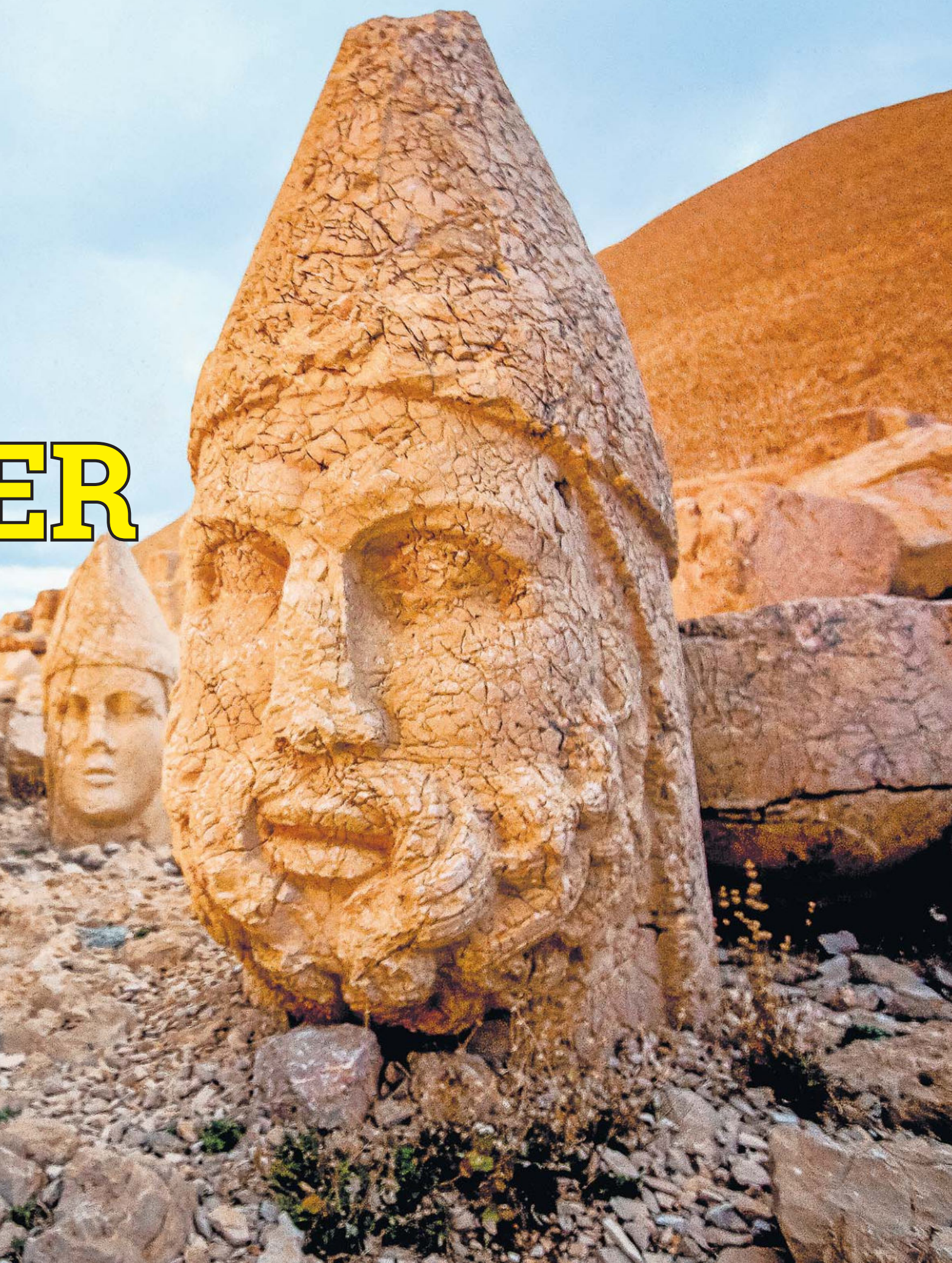
Pers ve Helen kültürlerinin harmanlandığı bir krallık olan Kommagene'ye en parlak dönemini yaşatan I. Antiochos, adaleti ve inançlara hoşgörüyle çevre halklar tarafından da sevilirdi. Nemrut Dağı'ndaki anıtsal mezarla kutsal alan, onun hoşgörüsünü yansıtan bir dil ve sembollerle bezeli.

TANRILARIN GÜNEŞİN DOĞUŞUNU SEYRETTİĞİ YER

Cüneyt Sadıç | cuneyt@destinationsforever.com

Nemrut Dağı'nın yamaçlarındaki devasa heykeller, yaklaşık 2 bin yıl önce Kommagene Kralı I. Antiochos tarafından tanrılara ve atalarına olan minnettarlığını göstermek için yaptırıldı. Kralın kemiklerinin ya da küllerinin de burada ana kayaya oyulmuş bir odaya konulduğu, üzerinin taşlarla örtüldüğü düşünülüyor.

ER

"Yıl M.Ö. 60. Bugünkü Türkiye'mizin Adıyaman il sınırları içerisinde batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Malatya ve Toros Dağları ile çevrili küçük bir krallık vardı: Kommagene Krallığı.

Soy itibarı ile hem Romalılara hem de Perslere bağlı olması sebebiyle bu krallık oldukça büyük bir öneme sahipti. Krallığın kuruluşu M.Ö. 169'da tâbi olduğu Seleukos İmparatorluğu'na başkaldırmasıyla oluştu.

Kuruluşundan yaklaşık 100 yıl sonra tahtta krallığa en parlak dönemini yaşatacak olan Kral I. Antiochos vardı. Adaleti ve dinlere olan hoşgörüsü ile sadece kendi halkı değil çevre krallıkların halkları tarafından da sevilirdi. Kralın en büyük hayali ise Pers İmparatorluğu ve Roma İmparatorluğu'nu kendi toprakları ile birleştirmekti. Bunu gerçekleştirmek için ilk olarak Nemrut Dağı'nın tepesine her dinin izini taşıyan büyük birkaç tapınak yaptırdı.

Şu sıralar ise, devasa tanrı heykellerini yaptırmakla meşgul."

Yukarıdaki satırlar Enes Sırça'nın 2021'de yayınlanmış "Kommagene Krallığı-Krallığın Yükselişi" kitabının tanıtım yazısından.

Nerede kuruldu?

Kommagene, ana hatları ile Adıyaman ilinin tamamı, Gaziantep ve Kahramanmaraş illerinin bir kısmını kapsıyor. Tarihte doğu sınırını Fırat Nehri, batı sınırını Amanos Dağları, kuzey sınırını Antitoroslar oluştururken doğal bir sınırın olmadığı güneyde ise kabaca Nizip Çayı sınır olarak kabul edilebilir.

Osman Hamdi Bey ve ekibi 1883'te Nemrut Dağı'nda kazı çalışmalarını yürüttü.

Anadolu tarihinde önemli bir yeri olan Kommagene Krallığı'nın önemli yerleşimleri başkent Samosata (Samsat), Perre (Adıyaman-Pirin/Örenli), Nymphaios Arsemeia'sı (Kahta), Zeugma (Gaziantep) ve Germanicia (Kahramanmaraş) olarak sıralanabilir.

Toros Dağları'ndaki yolların birleştiği noktada bulunması krallığa stratejik önem kazandırmıştır. Tarıma ve hayvancılığa elverişli topraklara, o yıllarda ekonomide önemli olan sedir ağacını bulunduran gür ormanlara sahipti.

Krallığın tarihi

M.Ö. 2. binyılın ortalarından itibaren Hitit egemenliği altında olan ve Kummuh ülkesi olarak anılan bölge M.Ö. 6. yüzyılda Perslerin, M.Ö. 4. yüzyılda

Büyük İskender'in hâkimiyetine geçer. İskender'in ölümü sonrası ise Kommagene toprakları önce Seleukosların idaresine geçer, ardından M.Ö. 163'te Seleukos Valisi Ptolemaios, Kommagene Krallığı'nı kurar. Onu II. Samos ve oğlu I. Mithridates takip eder. Krallığı döneminde Kommagene Partlara bağlanır. Ancak Part Kralı II. Mithridates'in ölümüyle yaşanan iktidar mücadelesinden faydalanan Armenia Kralı Tigranes, Kommagene Krallığı da dâhil Seleukos Krallığı'na bağlı birçok bölgeyi kendine bağlar.

M.Ö. 1. yüzyılda I. Antiochos, Romalılara bağlılığını ilan eder, Zeugma ve Doliche (Gaziantep-Dülük) de Kommagene'ye bağlanır. M.Ö. 36'da II. Mithridates Dönemi başlar. Actium Deniz Savaş'ında Marcus Antonius'a destek verdiği için Zeugma'yı

Kommagene'nin üç önemli şehri

Samosata: Fırat Nehri'nden geçişin kolay olduğu, ticaret yollarının kesiştiği stratejik bir noktada kurulu ve yaklaşık 80 hektarlık bir alanı kapsayan Samosata, höyük ve surlarla çevrili aşağı şehirden oluşuyor. En önemli yapısı Kral I. Antiochos'un Sarayı. Eleştirel hikâyeleri ile Roma Dönemi'nde meşhur olan Lucian da Samosatalı. Bir diğer önemli kişi ise Zeugma'da ortaya çıkarılan iki

mozaikte imzası olan Zosimos.

Nymphaios Arsameia'sı: Bugün Kahta ilçesine bağlı Kocahisar ile Damlacık arasında, Nymphaios yani Kahta Çayı'nın doğusunda yer alan, krallığın yazlık başkenti ve idare merkezi. Şehir M.Ö. 2. yüzyıl başlarında I. Antiochos'un baba tarafından atası olarak gösterdiği Arsames tarafından, Kahta Çayı'nın ortasından geçtiği iki kaya kütlesi üzerine kurulur. Bu nedenle I. Antiochos, kenti "ikiz şehir" olarak da tanımlar.

Güneyindeki tören yolunda Mithras'ın

kabartma steli, ayın platformu üzerinde Antiochos-Herakles tokalaşma steli ve bunun önünde de Anadolu'nun bilinen en büyük Grekçe kitabesi bulunuyor. Kitabenin bulunduğu yerden başlayarak 158 metre derine inen bir tünel mevcut. Tepe üzerindeki platformda ise I. Mithridates'in mezar tapınağı ve sarayı yer alıyor.

Perre: Başkent Samosata ile Melitene (Malatya) arasında yer alan bir ara duraktı. Antik Roma kaynaklarında suyunun güzelliği ile anılır. Bahsedilen suyun aktığı Roma çeşmesi halen kullanılıyor. Örenli, eski adıyla Pirin köyünün antik yerleşimin üzerinde olması nedeniyle ne yazık ki çok az sayıda yapı günümüze ulaşmış durumda. Farklı mezar tiplerine sahip nekropolisi ilgi çekicidir. Hristiyanlık Dönemi'nde piskoposluk merkezi olarak önemini korumuştur.

Perre

ve Doliche'yi kaybeder ancak Octavianus tarafından tahta kalmasına izin verilir. III. Mithridates ve III. Antiochos'tan sonra IV. Antiochos Dönemi başlar ve Dağlık Kilikia'nın kontrolü de Romalılar tarafından kendisine bırakılır.

1. yüzyılda İmparator Vespasianus, Partlar ile iş birliği yaptığı için Kommagene Krallığı'nı Roma İmparatorluğu'na bağlar, kral ve ailesi Roma'ya sürülür. Bir Roma lejyonu olan "Legio XVI Flavia Firma"nın yerleştiği Samosata, Roma'nın en önemli askeri üssü olur.

3. yüzyılda Perslerin, 7. yüzyılda Arapların, 10. yüzyılda Doğu Roma'nın, 13. yüzyılda Moğol ve Memlüklerin hüküm sürdüğü Kommagene'de, 1516 Mercidabık Savaşı sonrası ise Osmanlı Dönemi başlar.

Nemrut'un bekçileri

Kommagene Kralı I. Antiochos'un tanrılara ve atalarına minnettarlığını

göstermek için 2 bin 150 metre yüksekliğindeki Nemrut Dağı'nın yamaçlarına yaptırdığı anıtsal mezar ile kutsal alandan oluşan ve heykelleriyle ünlü Nemrut Dağı Ören Yeri, Adıyaman'ın Kâhta ilçesi ile kısmen Pütürge'nin Büyüköz Köyü sınırları içerisinde yer alıyor. 1987'den bu yana UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan Nemrut, Adıyaman merkezine 77, Kahta ilçesine ise 43 km uzaklıkta.

Üç terasın çevrelediği 50 metre yüksekliğinde 150 metre çapındaki tümülüs 30 bin metreküp kırma taş ile

örtülü. Kral'ın kemiklerinin ya da küllerinin ana kayaya oyulmuş odaya konulduğu ve taşlarla örtülerek koruma altına alındığı düşünülüyor.

Doğu Terası 20x60 metre ölçülerinde bir avluya sahip ve kesinlikle en görkemlisi. Avlunun kuzey ve güneyinde atalar galerisini oluşturan kabartmalar, doğusunda basamaklı bir sunak, batısında yaklaşık 10 metre yüksekliğindeki tahtlar üzerinde oturan dev tanrı heykelleri yer alıyor. Her biri dokuz metre yüksekliğinde ve yedi-sekiz ton ağırlığında olan devasa beş heykel hem doğu hem de batı teraslarında aynı sıra ile dizilmiş durumda: Kral I. Antiochos, ülkenin ana tanrıçası Kommagene-Tyche, ortada Zeus ve sağda Apollon ile Herakles. Bunların iki yanında krallığın koruyucu sembolleri olarak kartal ve aslan heykelleri bulunuyor. Tahtların arkasında ise Kral Antiochos'un

Karakuş Tümülüsü

Kommagene Kralı II. Mithridates tarafından, "dünyanın en güzel kadını" dediği annesi İsis için yaptırılır. Kız kardeşleri Laodike ve Antiochis ile kızı Aka'nın ölümleri üzerine onlara da bu anıt mezar da yer verir. Bir nevi "kraliçeler mezarlığı" olarak adlandırılan, yapıldığında 110 metre çapında, 30 metre yüksekliğinde olan ve dokuz dorik sütuna sahip bu anıt mezar 2 bin yıldır gizemini koruyor. Tümülüs, adını bugün ayakta kalan dört sütundan birinin üzerindeki kartal heykelinden alıyor. Roma Dönemi'nde taşları Cendere Köprüsü'nün inşasında kullanılırken, mezar odaları da lejyon askerleri tarafından talan edilmiş.

223 satırdan oluşan dini ve sosyal içerikli vasiyeti yer alıyor. Tanrı heykellerinin önündeki avluyu I. Antiochos'un Helen ve Pers atalarına ait kabartmalar çevreliyor.

Aslan kabartması

Batı Terası aynı sırada yerleştirilmiş dev heykellere ve I. Antiochos'un tanrılarla tokalaşmasına ilişkin kabartmalara ev sahipliği yapıyor. Ancak bu terasın en önemli parçası kesinlikle 19 yıldızlı bir aslan kabartması. Boynundaki en parlak yıldız, Antiochos'un krallık yıldızı, Kommagene'nin ulusal tanrıçasının sembolü olan yarım ay üzerinde yer alıyor. Aslanın sırtında bulunan üç yıldız da Zeus, Apollon ve Herakles'i temsil ediyor.

Batı ve doğu teraslarını birbirine bağlayan, 180 metre uzunluğundaki Kuzey Terası ise tamamlanmamış stel ve kaideleri ile esasında bir tören yolu ■

Cendere Köprüsü

Anıtsal Roma mimarisinin en muhteşem örneklerinden olan köprü, Chabinas (Cendere) üzerinde Roma İmparatoru Septimius Severus zamanında Samosata'ta karargâh kuran Roma lejyonu "Legio XVI Flavia Firma" tarafından yaptırılmıştır. 120 metre uzunluğunda ve harç kullanılmadan yapılan köprü dört sütun ile süslenir. Güney girişindeki iki sütun İmparator Septimius Severus ve karısı Julia Domna'ya, kuzey girişindeki iki sütun ise oğulları Caracalla ve Geta'ya adanır. Ancak Geta adına dikilen sütun daha sonra kendisini öldüren kardeşi Caracalla tarafından kaldırılmıştır.

Ne zaman bölge ile ilgili güncel bir bilgiye ihtiyaç duysam desteklerini esirgemeyen Kahta Kaymakamı Sayın Selami Korkutata ile bilgi ve notlarını benimle paylaşan Adıyaman Müze Müdürü Sayın Mehmet Alkan'a içten teşekkürler.